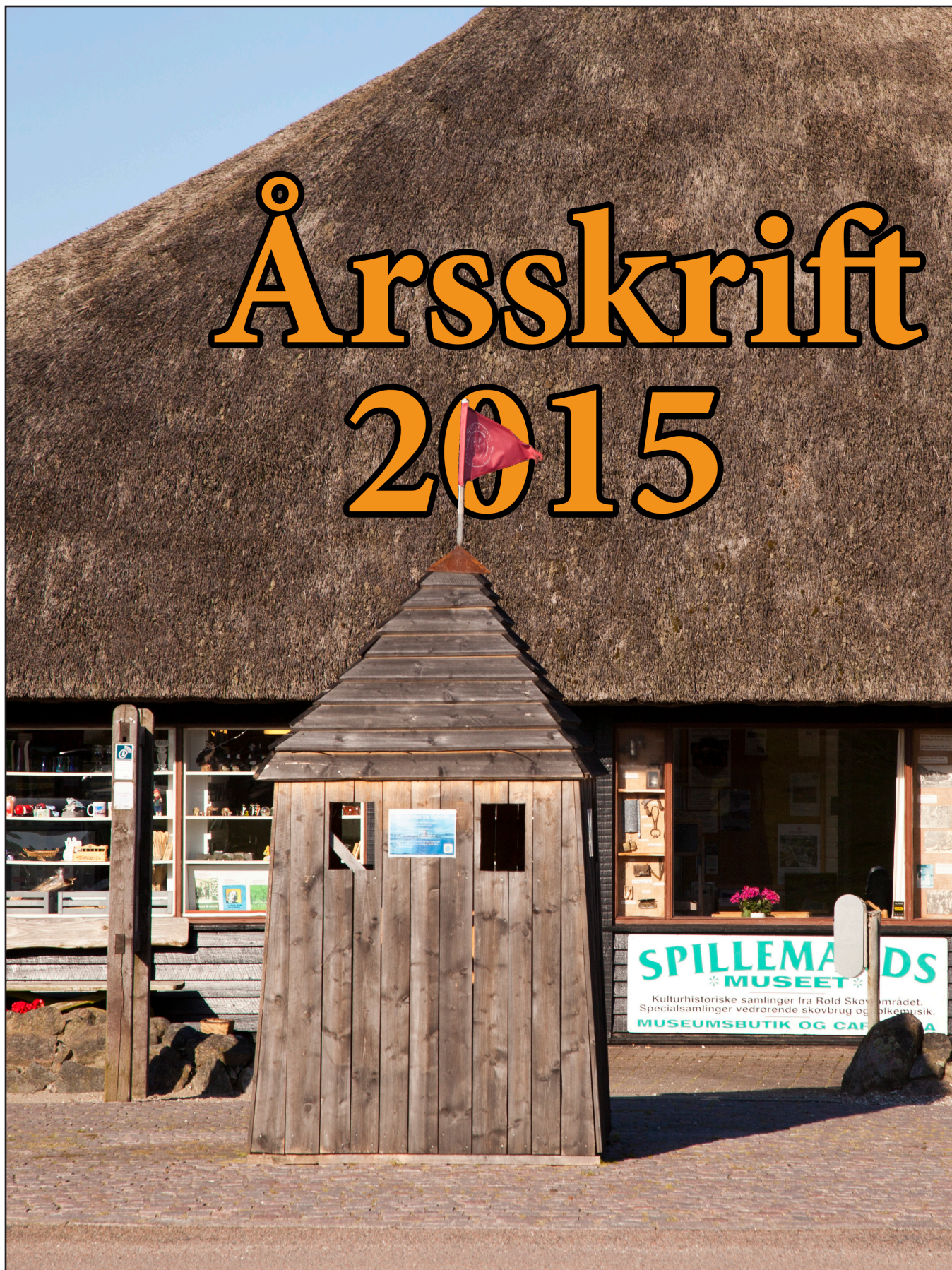

Årsskrift 2015

Spillemands - Jagt og Skovbrugsmuseet
Rebildvej 25B, Rebild, 9520 Skørping

Nye Horisonter

Det blev titlen på Rold Skov Museernes store fælles formidlingsprojekt, der åbnede den 4. juli 2015. Her blev der sat fokus på den store danske udvandring til USA i perioden o. 1860 – 1920, med særlig vægt på den himmerlandske udvandring. Men også med henvisning til tidens aktuelle flygtninge-indvandrerproblematik, der historisk set har været et evigt tilbagevendende fænomen.

Projektet er gennemført af netværket Rold Skov Museerne (Blokhusemuseet, Rebild Centret og Spillemands-Jagt og Skovbrugsmuseet). Det har været med til at synliggøre de tre museer, og har vist at forholdsvis små institutioner i fællesskab kan lave kvalificerede formidlingstilbud, med udstillinger, foredrag og undervisningstilbud. Projektet fortsætter i 2016 med fælles udstillingsperioder i tiden omkring Rebildfesten (4. juli) og i hele september måned. Spillemands-Jagt og Skovbrugsmuseet og Blokhusemuseet kører projektet hele året, med særlig vægt på grupper og skoler. I forbindelse med projektet arbejdes der med skoletjeneste og udarbejdelse af undervisningsmateriale, ud fra de særlige forudsætninger som Rebild og Himmerland har haft og har omkring den danske udvandring. Dette materiale vil kunne anvendes som en fast bestanddel af museernes tilbud. Materialesamlingen kobles på en dertil indrettet hjemmeside.

Nye horisonter er der også på den planlægningsproces som museerne omkring P-pladsen i Rebild ønsker iværksat. Det skal føre til en oprustning og opdatering af museerne og de nærmeste omgivelser (Porten, Lars Kjærs Hus mv.) til at indrette en formidling, der svarer til tidens krav og ønsker – både med traditionel formidling, men også af visuel karakter.

Der arbejdes forsat med at skaffe et økonomisk fundament for at sætte denne planlægningsproces i gang, med museumsudviklingsfirmaet Mmex som projektholder. Firmaet arbejder tæt med museerne i den midtjyske region, og har stor erfaring på nyudvikling af museer. Den samlede projektudarbejdelse vil koste 100.000 kr og pt har museerne i Rebild tilsagn om finansiering af de 40.000 kr. En kvalificeret projektbeskrivelse er nødvendig for at kunne komme videre med

museernes ønsker til fremtidig formidling. Museerne har indledt et nærmere samarbejde med Uffe Westerberg, Rold Skov-Natur og Kulturcenter, i at få projektet op at køre.

Rebild Kommune fremhæver også kulturformidlingen i den nye turismestrategi som er under udarbejdelse for de kommende år. Rebild og Rold Skov områdets mange historier og autenticitet er vigtige facetter i salgsarbejdet omkring turismen. Hvilket også er blevet fremhævet i de mange rapporter, bl.a. fra Ålborg Universitet, som er udarbejdet indenfor de seneste 10 år.

Museerne i Rebild har en vigtig rolle i formidlingen af kulturhistorien og egnens autenticitet, dels i form af de originale genstande og historier, og dels i de netværk der udgør en levende folkekultur. Det moderne museum er en videns- og genstandsbank, mødested, forskningsinstitution og rum til fordybelse og læring. Opgaverne skal løses i samspil med det omgivende samfund og derfor er museumsarbejde en dynamisk proces, der involverer mange mennesker og interesser.

Museets nye hjemmeside, ”www.spillemandsmuseet.dk” har nu kørt i over et år, og hjemmesiden præsenterer bl.a. det rige udvalg af tilbud der tilbydes museets gæster, i form af udstillinger og aktiviteter, ligesom der er mulighed for at hente historisk dokumentation fra Rold Skov området.

Denne del er under opbygning og indtil nu er der lavet artikler med udgangspunkt i den forhistoriske tid, og nogle af de spændende arkæologiske fund der er gjort. Tommy Nielsen er webmaster på hjemmesiden, der hele tiden opjusteres. Ligeledes er museet synlig på facebook.

Spillemands-Jagt og Skovbrugsmuseet ønsker at rette en stor tak til alle, der på den ene eller anden måde har bidraget til at fremvise museet som den levende kulturinstitution, det er. Tak til bestyrelsen, personale, interessegrupper, foreninger og enkeltpersoner der alle har bidraget til et spændende museumsår 2015.

Arnt Johansen og Niels Jørn Østergård.

Åbningen af udstillingen "Nye horisonter" blev markeret ved en reception på Spillemandsmuseet.

Bestyrelse, personale m.v.

Bestyrelsen 2015

- Arnt Johansen, Skørping – formand og kasserer
- Per Nielsen, Lerkenfeldt – næstformand
- Niels Jørn Østergård, Støvring – sekretær
- Hanne Hjortnæs, Støvring
- Arne Pedersen, Skørping
- Kaja Pedersen, Sørup
- Finn Jakobsen, Støvring
- Birthe Marie Hvirvelkær, Klarup
- Rigmor Nielsen, Rebild
- Egon Eltved, Støvring
- Jane Nielsen, Sejlstrup

Personale

- Niels Jørn Østergård, museumsinspektør
- Bodil Tvedegaard, museumsformidler (freelance)
- Niels Bundgaard, Folkemusikarkiveet, (freelance)
- Hanne Jensen, regnskabfører (freelance)

- Else Marie Højgaard Sørensen, publikumsbetjening.
- Mette Hjortnæs, publikumsbetjening og cafe
- Michelle Damgaard Larsen, Publikumsbetjening og cafe.
- Søren Kjærgaard Larsen, digitalisering og video (freelance)
- Tommy Nielsen, webmaster (freelance)

Frivillige hjælpere

Bestyrelsen og en lang række af museets venner har ydet frivillig arbejde ved aktiviteter, havepasning, håndværksarbejde, film-foto og lydoptagelser, hjemmeside, lettere konservering, renoverings og magasinarbejde, museumspasning m.v.

Årsskrift – redaktion

- Niels Jørn Østergård
- Tommy Nielsen
- Inger Marie Christensen

NYE HORISO

NYE HORISONTER

Folkemusikarkivet

Arbejdet i det forløbne år på arkivet har været præget af besvarelse af forespørgsler, hjælp til forskere, studerende og andre interesserede. Der er digitaliseret lydbånd og film.

Vagn Dahl Hansen har fået lavet arbejds kopier af hogagerarkivets optagelser med Børge Christensen, "Børge Smed", smeden fra Hogager. Som nærmeste nabo til Folkemusikhuset, blev han sammen med sin kone Elly hurtigt fast tilknyttet huset. Smedens fra Hogager og hans musik kom langt omkring i folkemusikhusmiljøet, hvem husker ikke "Smedens 2. polka". I nogle år var Børge Christensen ansat som konsulent i Folkemusikhuset, og kunne dermed koncentrere sig helt om sin musik. Vagn Dahl Hansen, tidligere ansat i folkemusikhuset, vil nu gennemlytte de mange optagelser med "Børge Smed", og måske kommer der en CD-udgivelse ud af anstrengelserne.

Jørgen From fra Broby Gamle Skole på Sjælland har fået arbejds kopier af en række optagelser med ældre visesangere. Broby gamle skole er et folkemusikcenter hvor der bla. arbejdes med de gamle middelalderballader og tilhørende dans. Skolen kan googles på nettet.

To studerende fra folkemusikkonservatoriet i Esbjerg, fløjtespillerne Mette Qvist Jensen og Mads Henningsen, har indhentet materiale fra arkivet, hvad vi kunne finde om fløjtespillere i Nordjylland. De har begge skrevet rapporter i forbindelse med deres studier, der handler om fløjten – og fløjtespilleren i dansk folkemusiktradition. Heldigvis kunne vi supplere deres opsamling af dokumentationsmateriale med oplysninger om de to gamle fløjtespillere Franz Lassen fra Dall ved Ålborg og Carl Jensen fra Als, (østhimmerland). Sidstnævnte var der også flere lydoptagelser med. Der blev suppleret med mindre omfattende materiale på andre lokale fløjtespillere fra før i tiden. Vores egen fløjtespiller Jens Peter Hansen, Hobro har suppleret de to studerende med sine erfaringer og oplæring i traditionel fløjtespil. De to udmærkede rapporter med CD eksempel plader som bilag fik højeste karakterer på konservatoriet. Mette Qvist Jensen har i øvrigt lokal tilknytning idet hun stammer fra Volsted syd for Ålborg.

Der er indleveret flere større samlinger til lydar-kivet, bla. fra Christian Foged i Århus og Tage Åbech, Fyn. Christian Fogeds samling omfatter flere kasser store spolebånd, med fortinsvis uredigeret materiale fra de indsamlinger Christian har foretaget, blandt visesangere og spillemænd. Optagelser der i vid udstrækning dannede grundlag for en række radioudsendelser i 1980'erne. Det fynske materiale, der er afleveret til arkivet, er optagelser fra og iblandt en række fynske folke-musikgrupper, foreninger og folkemusikhuse. Optagelser der rækker helt tilbage til 1970'erne. Der er ingen fare for at der kommer til at mangel grundmateriale til digitaliseringsarbejdet. I øvrigt arbejder vi på at finde frivillige der kan tage en tørn med digitalisering. Der er langt til målet.

Der er lavet videodokumentation af brugen af sanglege med efterkommere af lærerfamilien Sø-gård fra Hogager, nu bosiddende i Randers.

Faste medarbejdere på arkivet er Niels Bundgård og Søren Kjærgård Larsen.

De senere år er der tilbudt familiedans den første søndag i månenden, undtagen juli og august. Her øves gamle og nyere børnedanse, i skønt fællesskab mellem børn, forældre og bedsteforældre.

Spillemandslauget og Kvadrillen

Søndagsdansen fortsætter ufortrødent, trods meget varierende tilslutning. Det er vel den ældste tradition på museet, der blev påbegyndt ved museets stiftelse i 1951. I starten nok mere som en slags koncert med de gamle spillemænd fra Himmerland og Vendsyssel som fik museet som samlingssted, og i sommerhalvåret mødtes her for at spille sammen og for dem som havde lyst at lytte. Ret hurtigt kom der gang i dansen og den himmerlandske danse- og musiktradition fik en base der sikrede kontinuiteten i den lokale folklære. Hvad kunne det ikke være blevet til hvis man i andre egne af landet havde udfoldet lignende initiativer for deres lokaltraditioner. Der blev gjort et forsøg på Try Museum ved Dronninglund, for bevarelse af vendsysseltraditioner, men det lykkedes ikke at få det i gang. Det har gået op og ned med musikken og dansen, og mon ikke vi er nogle der var med i 1970'erne, der kunne ønske os disse "gode tider" tilbage, en ny revival.

Familiedansen den første søndag i hver måned, undtagen juli og august samler mange børn med forældre og bedsteforældre. Det kunne give et vist håb om at nogen vil efterfølge den "gamle" generation. Tak til Karin Skovmand og Else Schmidt for dette flotte initiativ.

Årets store folkemusikbegivenhed er Rebild Folkemusiktræf, der samles om god musik og non stop dans i ni timer. Spillemandsgrupper og harmonikalaug spiller op til dans for alle, i rebild-festens store frokosttelt, og på museet kan man i musikværkstederne udbygge sin viden og kunnen. I 2015 havde vi Gjern spillemændene som gæsteorkester, både med undervisning og spil til dans. De har bl.a. arbejdet med melodier fra 1700 tallets nodebøger. Træffet samlede 3-400 gæster. Træffet har museet som arrangør, og støttes af Rebild Kulturråd. Spillemandslauget, Rebild Kvadrillen og museets bestyrelse står for den praktiske afvikling af træffet.

Rebild Savværkslaug

Koordinator for lauget Per Nielsen fortæller: Det har været et spændende år for lauget, da vores projekt Bloksav er blevet realiseret, med alle de problemer som etableringen af ældre maskineri, nu engang giver. Nogle af dem skyldtes at lauget ikke havde den fornødne tid til at få maskineriet indkørt, andre skyldtes at tidens tand havde tæret så kraftigere på materiellet end vi havde forudset under etableringen.

Selve indvielsen, som skete i forbindelse med et større formidlingsprojekt, skoven fra jprd til bord, var for lauget en rigtig god oplevelse, med et pænt besøgstal, og nogle oplevelser rigere.

I løbet af sommeren har vi haft besøg af Nordjyske, som gav os en rigtig flot omtale i avisen. Denne omtale har gjort at vi har haft et støt stigende besøgstal hen over sommeren, samt gjort at der er kommet en hel del opgaver til lauget, sådan at vi har noget til medlemmerne at beskæftige sig med. Her er bloksaven det store emne, men det har også givet en del til langtømmersaven at lave.

De faste åbenhusarrangementer har ligeledes haft et stigende besøgstal. Her må vi konstatere at publikum har været meget tolerante omkring de tekniske problemer som opstod undervejs, samt er kommet med gode råd og kommentarer. Vi har også haft besøg af Rold Skovs Venner som kom ca. 50 personer med stor spørgelyst.

På laugets medlemsside har vi fået tre nye ansigter, som gør det rigtig godt sammen med den eksisterende gruppe. Det ser ud som at alle fungerer godt sammen, at vi har et godt kammeratskab, der styrker sammenholdet, samt giver masser af glæde og hygge.

Nyt fra samlingerne

A. Musikafdelingen og Folkemusikarkivet.

For et par år siden hentede vi en stor del af Spillemandskredsens arkiv. Spillemandskredsen blev stiftet i 1943 og er nært forbundet Landsforeningen Danske Folkedansere. Kredsen afholder årligt en række kurser for spillemænd og står for diverse nodeudgivelser. Kredsen har haft en omtumlet tilværelse og flyttet rundt i landet, for til sidst at havne på Bjerringbro Højskole, hvor kredsen regelmæssigt afholder kurser. Styrelsen for Kredsen besluttede på et tidspunkt, at man ville opgive arbejdet med arkivet, vel også fordi man ikke havde en fast arkivadresse. De mange arkivalier er blevet fordelt med en portion til Dansk Folkemindesamling og en portion til Folkemusikarkivet i Rebild. Størrelsesmæssigt har det vel været 20-25 flyttekasser. Det indleverede til Rebild er nu grovsorteret, sådan at der tegner sig et arkiv for selve Kredsen, opdelt på de foregangsmænd, der igennem tiden har haft med Kredsen at gøre. De mere konkrete nodesamlinger placeres i nodearkivet, der er topografisk opdelt efter sogne i Danmark, og er mere personmæssig registrering. Der er lavet enkeltarkiver for nogle af Kredsen's hovedpersoner. Som f.eks. Vedsted Knudsen, Martin Mortensen, Egon Råberg, Svend Jørgensen m.fl. – Desuden en, forhåbentlig, komplet samling af Kredsen's udgivelser.

Der er afleveret forskelligt materiale til Folkemusikarkivet, bla. 2 visebøger der har tilhørt Jørgine Weis, Siem i Himmerland og Nodebøger der har tilhørt Bertel Lund i Helberskov (død 1916), Østhimmerland. Afleveringer af lydoptagelser til arkivet er omtalt i afsnittet om Folkemusikarkivet.

B. Lokalhistorisk samling.

Der er modtaget flere gaver til denne del af museet: Et maleri af Hørgdalshuset i Rebild, lavet af kunstneren Mourids Nørgård. En hævert er skænket af Niels Regner Sørensen fra Sindal. Hæverten blev gravet op ved Nørlund, på den lokalitet der hedder Kalkværket, tæt på Lindenberg

å. Med hæverten har man kunne sende vand op til bl.a. inspektørboligen på savværket. Giveren har selv en større samling af hæverter, der er istandsat og gjort funktionsdygtige. De er opstillet ved hans ejendom i Sindal. Flere forskellige tekstiler i hvidt er modtaget af Jonna Villumsen fra Ålestrup.

Museet har indsamlet dokumentation til projektet, "Nye Horisonter", om udvandringen til USA. Det er blevet til en lang række af beretninger med himmerlandske udvandrerhistorier, der bl.a. omfatter fotos, breve, optegnelser osv. Dette materiale ordnes i et lille migrationsarkiv.

C. Skovbrug og jagt.

I forbindelse med et formidlingsprojekt på Vedsted Skovhus omkring skovbrugets historie i Rold Skov, har museet fremstillet grundtekster til en række plancher ophængt på Vedsted Skovhus – bl.a. skovbrugets historie – skovbrugets redskaber og savværker i Rold Skov. Til udstillingen er udtaget en række redskaber som er opsat på savværksbygningen på Vedsted Skovhus.

Museet har arvet et komplet skovfogedkontor med inventar og arkiver, samt et større antal skovredskaber og opsatser mv efter skovfoged Arnfred Thomsen, "Hjortespring skovfogedsted" ved Årestrup. Arnfred Thomsen er nu på plejehjem i Støvring, han har været skovfoged på Nørlund-Thorstedlund i en menneskealder.

Formidling

Nye Horisonter blev årets store satsning rent formidlingsmæssigt. Et omfattende projekt, i og med at alle tre museer i Rebild er part i projektet, med hver sin andel. Netværket Rold Skov museerne har efterhånden eksisteret i en årrække, og museerne besluttede at 2015 skulle være året for det første større fælles formidlingstilbud. Hvad var mere naturligt end at tage fat i den store danske udvandring til USA, som på mere end én

måde relaterer til Rebild og Rebildfesterne, der markerer den danske udvandring. Imellem o.1860 – 1920 udvandrede mellem 3-400.000 danskere, heraf de fleste til USA.

Overordnet kan man sige at der var tale om en folkevandring, et fænomen der er højaktuel, for som nu, jævnfør de store flygtningestrømme vi oplever for tiden. Den danske udvandring skyldtes først og fremmest manglende muligheder, et veritabelt befolkningsoverskud, og dermed fattigdom og et liv der ofte lå under sultegrænsen.

Himmerland hørte til et af de områder, der sendte mange udvandrere af sted. Museerne valgte da også at tage udgangspunkt i himmerlandske udvandrers historier. Den 24. januar havde museerne igennem dagspressen inviteret til et udvandrer-møde, hvor folk kunne komme og fortælle deres historie. Det blev yderst vellykket og en række kontakter blev etableret, som resulterede i en vifte af historier fra Himmerland. Herefter fulgte så en bearbejdning af dette materiale, ligesom der blev hentet baggrundsmateriale i arkiver og relevant litteratur.

Selve udstillingsdelen fordeltes på de tre museer, sådan at gæsterne ved besøg alle tre steder kunne

få en bred sammenhængende historie. Udstillingen på Spillemands-Jagt og Skovbrugsmuseet, 12 plancher, fortæller om forholdene i Himmerland, socialt og befolkningsmæssigt, der medførte ønsket om at udvandre. En tilsvarende plancheudstilling på Rebildcentret fortæller om selve udrejsen, turen over Atlanten. Ligeledes på Blokhusmuseet en plancheudstilling om forholdene i USA, som udvanderne kom til og deres videre skæbne. På de tre museer suppleredes plancheudstillingerne af originale genstande, breve, fotos m.v.

Der blev ydet tilskud til projektet fra Rebild Kommunes Kulturråd, til markedsføring. Rebildfestens venner ydede i forbindelse med ophørpenge til plancheudstillingen på Spillemands-Jagt og Skovbrugsmuseet. Udstillingerne åbnede ved en reception den 4. juli, hvor borgmester Leon Sebbelin foretog åbningen.

En anden del af projektet var afholdelse af tre foredragsaftener med forfattere der har arbejdet med udvandringen og skrevet bøger om emnet. Et dansk udvandrerprojekt til Venezuela i 1930'erne blev temaet for det første foredrag med journalisterne Catalina Pena-Guillen og Jesper Sørensen. Så fulgte foredrag med tidligere leder af Udvan-

I forbindelse med Rold Skov Museernes udstilling "Nye Horisonter", om ind- og udvandring arrangerede Spillemands-Jagt og Skovbrugsmuseet to lørdage med stor Patchwork udstilling og arbejdende værksteder.

drerarkivet i Ålborg, Henning Bender, der fortalte om den himmerlandske udvandring. Og det tredje foredrag var med forfatteren Ole Sønnichsen der har udgivet to-bindsværket, Rejsen til Amerika. Sønnichsen bøger er den nyeste litteratur der generelt fortæller om den danske udvandring.

Nye Horisonter har på mange måder været et spændende og kvalificeret projekt, hvor er frugtbart samarbejde mellem professionelle og amatører, tilsyneladende kan tilbyde formidling på et meget højt niveau. De mange spændende historier er blevet indsamlet, bearbejdet og redigeret af flok af entusiastiske frivillige indsamlere, med efterfølgende opsætning foretaget af professionelle grafikere og trykkerier.

Projektet vil som nævnt i indledningen til dette årsskrift fortsætte i 2016, med en fælles satsning i september, museerne imellem. Spillemands-Jagt og Skovbrugsmuseet og Blokhusemuseet kan løbende tilbyde dele af udstillingerne.

Af andre formidlingsområder har museet arrangeret en dragtdag for Landsforeningen Danske Folkedanseres dragtudvalg. Temaet handlede om den himmerlandske folkedanserdragt, der fandt sin udformning i 1920'erne, med skovrider Poul Lorenzen og dennes frue Minna Marie Madelung som initiativtagere. Det blev et banebrydende arbejde skovriderparret udførte på netop dette område.

Museet havde fundet dragter og tilbehør frem fra magasinet, samt givet adgang til de permanente udstillinger af himmerlandsdragter. Det var en flok meget engagerede damer, der denne lørdag fordybede sig i den himmerlandske folkekultur.

En foredragsaften, den 16. april, i samarbejde med Folkeuniversitetet, handlede om Gravlevdals arkæologi, og de mange spændende fund fra de seneste år.

Formidling til grupper og skoler

En række grupper og skoler har besøgt museet i 2015. Flere har benyttet sig af Rold Skov museernes pakketilbud, se tre museer for 130 kr (fra 2016 er prisen 145 kr). Men det har også handlet om udstillingerne omkring "Nye Horisonter", med besøg af bl.a. Rebild Turistforening, Hjerteforeningen, VUC i Jammerbugt kommune m.fl. I

forbindelse med formidlingsprojektet om ud- og indvandring, inviterede vi skoler og undervisningsinstitutioner i Rebild Kommune. Dette tilbud blev benyttet af Skørping Skole og Sortebakkeskolen, ligesom Arden Skole har Været på besøg. Disse besøg blev tilrettelagt af de enkelte lærere og klasser, med det formål at skulle arbejde med migration, enten før besøget på museerne, eller besøget indgik som optakten til en temauge, omkring udvandring før og nu. Det gav os mulighed for at afprøve udstillingerne i undervisningsmæssig sammenhæng, og med henblik på at udarbejde og tilbyde relevant undervisningsmateriale til alle skoler, og lade dette være et permanent tilbud.

Facebook

Bliv ven med Spillemands-Jagt og Skovbrugsmuseet og vær med i den moderne kommunikation. Jo flere venner vi har, og jo flere indlæg fra os og jer – des mere dialog. – Så hop med på vognen.

Julestue. Børnene har endelig fundet "Gode Nis"

Foreningen For Musikalsk Folkekultur.

Foreningen står bag undervisningstilbuddet til interesserede spillemænd, med navnet ”Onsdagsspillemændene”. Her arbejdes der med den himmerlandske spillemandsmusik, med øvning af sammenspilspraksis – med 1. stemmer, 2. stemmer og sekundspil. Udover at opøve spillemandsrutine som det har været praktiseret i generationer, får deltagerne også kendskab til dansepraksis, idet dansemester Niels Bundgård er konsulent på holdet, og endda får spillemændene på dansegulvet engang imellem. Det giver netop den tætte forbindelse mellem musik og dans, at få danserytmerne prøvet af på egen krop. Undervisningen forestås af Gunner Friis på violin, Else Schmidt på harmonika og Kaj Bylling på guitar. Instrumenteringen på holdet er meget bred med violiner, harmonikaer, kontrabas, klarinet og guitar. I 2015 har onsdagsspillemændene medvirket ved besøg af Hvilsom-Rosendal folkedansere, spillemandstræf i Ålborg, Hjerteforeningen og til museets julefest. Orkesteret kan kun opfordre andre til at være med. Det giver rutine og hyggeligt socialt samvær.

Rold Skov Museerne

Netværket Rold Skov Museerne består af Rebildcentret, Blokhusemuseet og Spillemands-Jagt og Skovbrugsmuseet. Desuden deltager Rold Skov Natur og Kulturcenter, Rebildporten og Rebild Kommunes Kulturforvaltning i netværket.

Netværket sælger ”museumspakker” til interesserede grupper og foreninger – med besøg på alle tre museer og fælles kaffebord på Spillemands-Jagt og Skovbrugsmuseet. Der kan tilkøbes guidning og underholdning med spillemænd. Grundpakken koster i 2016 : 145 kr. Salget af pakkerne foregår igennem Rebildporten.

Netværket mødes bl.a. omkring fælles markedsføring – primært i Rebild og Mariagerfjord kommuner. I 2015 har museerne i fælleskab gennemført det store formidlingsprojekt, ”Nye Horisonter” – om de store danske udvandrerbølger omkr. 1860 – 1920 – men også med en flig af tidens store flygtninge-indvandrer problemer. Som det er nævnt i omtalen af formidlingsprojektet har migration (ind- og udvandring) været en evig tilbagevendende problemstilling igennem historien. Om selve projektet ”Nye Horisonter” og dets forskellige udtryk – se under Formidling.

Onsdagsspillemænd til øveaften. Et af målene er at spille uden noder.

Indvandring fra Sverige i 1800-tallet

Inger Marie Christensen, Skørping

På grund af fattigdom, nød og elendighed i 1800-tallets Sverige immigrerede mange svenske til Danmark i perioden 1850 til 1910. Mere end 81.500 svenske kom hertil i slutningen af 1800-tallet. Størstedelen fik ansættelse ved landbruget, men også jernbanebygning og skovene gav arbejde til svenske. Efterhånden som man nærmede sig 1900 blev det købstæderne og industrien, der tiltrak den svenske arbejdskraft. En del svenske kom til Himmerland, hvor der både var store gårde, skove og jernbanebyggeri. Desuden var der industri, hovedsagelig i Aalborg.

Familien Olsson i Søndre Lejehus ca. 1896. På bænken sidder Johanne og Anders Olsson. Bagved står fra venstre datteren Ane Olsson, svigersønnen Petrus Nielsen og hans hustru Margrethe Olsson.

Af folketællingen i 1860 ses det for eksempel, at der på gården Thustrup i Fræer sogn foruden brænderibestyrer, avlsforvalter og huslærer var 43 ansatte. Heraf var der 12 unge svenske mænd og to piger. På Buderupholm var der 5 svenske

ud af 25 ansatte, og det samme på Stranderholm ved Klarup. Lindenberg gjorde brug af 5 svenske arbejdere og Villestrup af 10. På Overgaard syd for Mariager Fjord var hele 19 ud af 40 tjenestefolk fra Sverige, heraf kun en pige. Rold Skov tiltrak arbejdere fra Skåne, og her skal fortælles om nogle unge mænd, som søgte lykken i dette område.

En dygtig skovarbejder fra Skåne

Anders Olsson indvandrede til Himmerland fra Skåne i 1855. Han var født 9. april 1837 i Efverød, Everød sogn i Christianstads Len i det nordøstlige Skåne. Forældrene hed Ola Jönsson og Margreta Olesdotter. Faderen havde været gift før, men havde mistet kone og tre små børn. Han og Margreta blev viet i Everød sogn 30. september 1834. Senere flyttede de til Degaberga sogn. Faderen var sandsynligvis arbejdsmand, og familien blev velsignet med flere børn.

Ifølge tilgangslisten i Buderup kirkebog kom Anders Olsson på 18 år til godsejer Dahl på Buderupholm fra Åhus i Sverige 6. november 1855. Han ankom sammen med ni andre svenske, hvoraf en hed Lars Olsson og var 23 år. De mødtes med fire svenske, der nogle måneder tidligere var arriveret. Ankomsten stemmer overens med Anders Olssons skudsmålsbog.

Et år senere, 1. november 1856, forlod Anders og Lars Olsson Buderupholm for at gå i tjeneste på Andrupgård i Skjellerup sogn, Randers amt. Godsejer Dahl på Buderupholm gav Anders følgende skudsmål: "Anders Olsson har tjent her paa gaarden et Aar som dreng, og i den Tid opført sig skikkelig og ordentlig." Hos W.C. Sørensen på Andrupgård, tjente Anders i to år. Da han rejste derfra, 1. november 1858, skrev husbonden i hans skudsmålsbog, at han som tjenestekarl havde udført sit arbejde til fuld tilfredshed, og desuden var han meget ædruelig og påpasselig, og husbond havde gerne beholdt ham i sin tjeneste.

1. november 1858 var Anders tilbage på Buderupholm, men Lars Olsson, som han havde fulgtes

med i 3 år, tog ansættelse på en anden gård i Randers amt.

Ved folketællingen på Buderupholm i 1860 var der fem svenskere ud af 25 ansatte. Her blev Anders i tre år, hvorefter han arbejdede et halvt år som skovarbejder. Det næste halve år tjente han på Juelstrup præstegård ved Støvring, og derefter et år på Louisendal ved Gudum. Herfra flyttede han til Gandrupgaard ved Vebbestrup, hvor han arbejdede som daglejer og akkordarbejder efter gensidig overenskomst. Han forlod Gandrupgaard efter godt et års forløb, juni 1865. Alle principaler betegnede ham som dygtig, flittig og trofast. Anders Olsson skulle også have arbejdet på Conradsminde, hvorfra han medbragte et snapseglas. Conradsminde Glasværk lukkede i 1857, og glas herfra er i dag samlerobjekter og i høj kurs. Anders Olsson har højst sandsynligt arbejdet i skoven ved Conradsminde.

I skudsmålsbogen mangler der oplysninger fra 1865 indtil 10. marts 1869, hvor et notat fra Jernbanekontoret i Hobro viser, at Anders har haft arbejde ved jernbanens 13. distrikt i et halvt år.

Samme dag fik han ansættelse som skovarbejder ved Buderupholm Skovdistrikt. Han sad til leje hos et svensk par i Rebild Skovhuse, hvor der også logerede en anden svensker. Mændene var skovarbejdere. Morten Sunesson, kaldet Svensker-Morten, som Anders boede hos, var meget sparsommelig. Når han pakkede maden ud, flæsk og rugbrød, slikkede han kun på flæsken, men spiste det bare rugbrød. På den vis havde han flæsk til dagen efter. Svensker-Morten (1825-1901) var fra Malmøhus Len i Skåne og konen Inga Olasdotter (1836-1906) fra Christianstad Len. De blev senere husmandsfolk i ejendommen "Flidens Prøve" i Rebild Skovhuse, og navnet taler vist for sig selv.

Anders Olsson havde i 1871 fået et godt øje til en ung enke, som boede hos sine forældre i Søndre Lejehus i skoven ved Skørping. Han var 34 år, da han giftede sig med Johanne Andersen. Hun var født 1848, datter af Anders Christian Knudsen, der var skovfoged af Tøtteruphus og Helium Tved. Som 20-årig var hun blevet gift med stenhugger Lars Chr. Elefsen/Elefsen. Men lykken tilsmilede ikke Johanne, for godt to år efter vielsen havde hun mistet både manden og to små

Vinterarbejde på Tøtteruphus Skovpart ca. 1900. I forgrunden ses skovrider Hinz. Nummer fire fra venstre skulle være Petrus Nielsen.

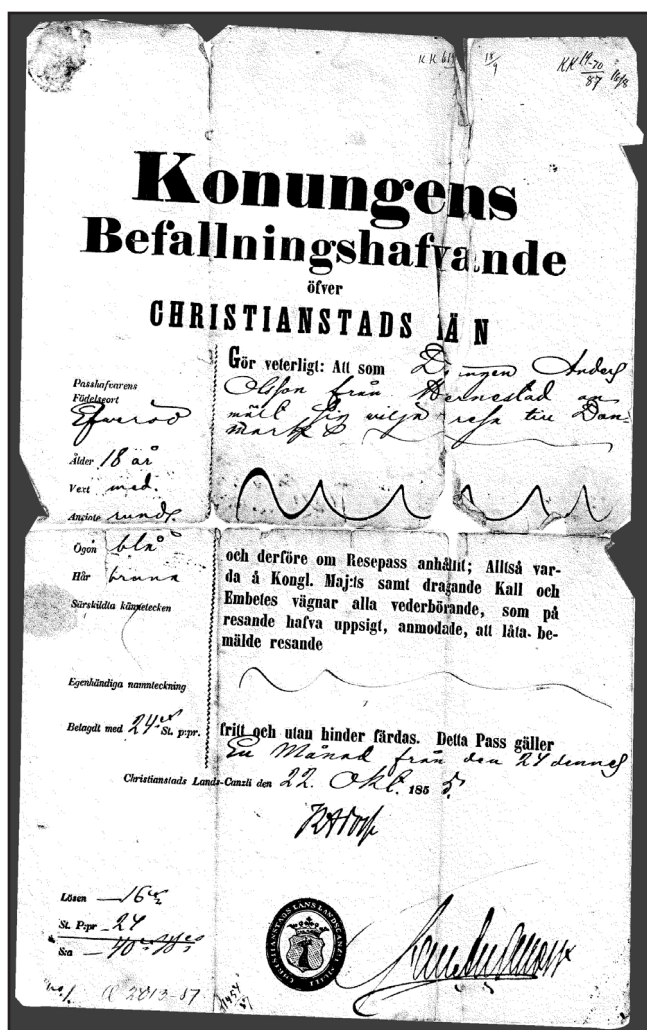
børn.

Anders Olsson og Johanne blev viet i Gl. Skørping kirke 12. august 1871, og de bosatte sig i Søndre Lejehus sammen med Johannes forældre. I dette ægteskab fødtes en søn og to døtre, men sønnen fik lungebetændelse og døde – 10 år gammel. Svigerforældrene flyttede til Tøtteruphus, og Anders Olsson overtog lejemålet af Søndre Lejehus, der ejedes af Statsskoven. Da Johannes far døde i 1880, flyttede moderen tilbage til Søndre Lejehus, hvor hun boede nogle år. Hjemmet var trangt, for de boede flere generationer sammen, og halvdelen af huset var stald, lade og hønsehus. Der var kun en bræddevæg mellem spisekammer og hønsehus.

I 1888 søgte skovrider Hinz på Moskovgaard Skovdirektoratet om at oprette hegnsmandstjeneste ved Søndre Lejehus. Han anbefalede Anders Olsson til hvervet, for som han skrev, havde Anders Olsson arbejdet i skoven i 25 år, han var desuden distriktets dygtigste og flittigste arbejder, ordentlig og retskaffen og holdt sit leje i ualmindelig god stand. Hegnsmandstjenesten bestod af bistand ved politiopsynet med de omliggende skovdele, og til det og arbejdsformandshvervet ville Anders Olsson være særlig skikket. Skovrideren gav den ikke for lidt, men hans ønske derom blev aldrig til noget. Måske strandede det på, at Anders Olsson på daværende tidspunkt ikke havde fået indfødsret, hvilket var en forglemmelse. Anders Olsson var skovarbejder ved Statsskoven i hen ved 35 år, det meste af tiden hele

året rundt. Samtidig førte han den lille ejendom Søndre Lejehus frem til et mønsterbrug på knap 10 tønder land.

Da datteren Margrethe tjente hos skovrider Hinz, mødte hun Petrus Nielsen, der var på besøg hos broderen Christen Nielsen Kjær, der var hegnsmand ved Statsskoven og boede i Mosskovhuset. Petrus var født i Hallund i Hjørring amt 1863, og havde som ganske lille mistet begge forældre. Da han var 18 år, udvandrede han til Hurley i South Dakota, USA (1887), hvor han fik arbejde på en farm. En tid arbejdede han på et slagteri i Chicago, men måtte rejse tilbage til Danmark på grund af sygdom.

Ifølge Anders Olssons rejsepas fra Sverige til Danmark, dateret 22. oktober 1855, var han 18 år, havde et rundt ansigt, blå øjne og brunt hår.

Det blev til forelskelse mellem Petrus og Margrethe. Imidlertid måtte han rejse til USA for at afhente nogle penge, som han havde til gode. Petrus kom tilbage og giftede sig med Margrethe. De blev viet i Budolfi kirke 3. maj 1894, for

Margrethe tjente hos en vinhandler i Aalborg. Petrus blev skovarbejder ved Statsskoven ligesom svigerfaderen. Det unge par bosatte sig hos Johanne og Anders Olsson i Søndre Lejehus, hvor deres tre døtre blev født. Kun et barn overlevede de første måneder.

Anders Olssons bror, Jøns Olsson, kom til at bo i Søndre Lejehus, den sidste tid han levede. Han døde 15. januar 1896 af cancer. I Skørping kirkebog står noteret, at han var født 7. august 1846 i Nøra Løgarød, Degeberga sogn i Christianstads Len i Skåne, søn af Ola Jönsson og Margreta Olesdotter. Hvornår han var indvandret til Danmark vides ikke, men i 1870 tjente han hos skovfogeden i Hollandshus. Han var ugift, da han døde, 49 år og tidligere tjenestekarl. Da hans søskende i Sverige fik meddelelse om dødsfaldet, krævede de en arv efter ham – desværre ejede han intet.

Anders Olsson havde forladt Sverige på grund af fattigdom. I Danmark fik han fast arbejde, faldt godt til, og hele familien arbejdede hårdt. Kvinderne arbejdede i planteskolen ved Mosskov, og var med ved tilplantning af forskellige skovafdelinger i Rold Skov. Såvidt vides led familien ikke af sult, men de har levet under usunde boligforhold, for der var megen sygdom i huset. Flere døde af tuberkulose, således Anders Olssons 20-årige datter Ane, i 1899.

Svenskeren Anders Olsson med de milde blå øjne og det lyse sind døde i Søndre Lejehus 12. oktober 1906, 69 år gammel. Svigersønnen Petrus Nielsen overtog lejemålet af Søndre Lejehus (1906), men han døde af tuberkulose i 1910 – 46 år gammel. Efter et halvt års forløb måtte Johanne, Margrethe og hendes datter, Martha, flytte ud af huset. De bosatte sig i Skørping Stationsby, og levede af at sy og strikke for folk og af at gå på plantearbejde i skoven. Margrethe døde 1920 og moderen Johanne i 1921. Anders Olssons kone havde da fulgt to ægtemænd, fem børn, en svigersøn og to børnebørn i graven. Det var barske tider for småkårsfolk.

Jönsson-brødre fra Skåne til Thorstedlund

En anden af de svenskere, der bosatte sig i Rold Skov-området, var Olof Jönsson Granat, der kom til Thorstedlund i Årestrup sogn som skovarbejder. Hans oldebarn John Granat i Frejlev har for-

Midt i billedet ses Ane Nielsen og Olof Jønsson Granats søn, Niels Peter Jønsson Granat, sammen med konen Ane Marie Pedersen og deres førstefødte barn. De er fotograferet sammen med Ane Mariens familie. Yderst til venstre står hendes bror, den kendte nordjyske entreprenør S.P. Jensen fra Svenstrup.

talt, at Olof Jønsson Granat blev født 12.07.1845 i den lille torp Perstorp i Christianstads Len i det nordlige Skåne. Hans far, Jøns Granat (Nordstrøm), ernærede familien ved at arbejde i skovene, som hørte under den daværende skovherregård Gustavsborg. Olof var den yngste af seks børn, og familien levede under små kår og fattigdom, som andre svenske arbejdsfolk på denne tid.

Olof kom tidligt til at arbejde i skovene, og han var 28 år, da han besluttede at søge til Danmark i håb om at få bedre arbejds- og levevilkår. Der er ingen tvivl om, at det var hans ældre bror Niels Jønsson Granat, født 1833, der tilskyndede ham at komme til Danmark.

Ifølge John Granat skulle den ældste af brødrene Niels Jønsson Granat være kommet med skib til Hals 1868, og til november samme år ankom han til gården Kragelund i Haverslev sogn. På gården var der god brug for arbejdskraft, og da forpagteren var svenskeren N.A. Andersen, havde flere svenskere ansættelse der.

Ved folketællingen i 1870 boede en ung svensk pige hos Niels Nielsen i Grøftager i Haverslev sogn. Hendes navn var Charlotte Anthonsen, og hun og Niels Jønsson Granat havde fået et godt øje til hinanden. Så godt, at de den 30.12.1870 giftede sig i Haverslev kirke. Hun var 22 år og

han var 38. Ved vielsen boede de i Grøftager, og havde tidligere på året fået en lille søn, som døde 2 måneder gammel. Niels Jønsson Granat var 7. maj 1870 tiltrådt i tjeneste på Thorstedlund.

De boede i Haverslev sogn, da de næste to børn kom til verden, Carl Frederik i 1872 og Josefine Bernhardine i 1875. Niels Jønsson Granat kaldtes da tømrer og snedker. Deres omgangskreds var svenskere, for dem boede der en del af i Haverslev sogn. Omkring 1880 forlod familien sognet. De blev mormoner og udvandrede til USA.

Her fik de yderligere tre børn, men forældrene vendte omkring 1898 hjem til Charlottes familie i Lindberg ved Varberg (Sverige). Her døde Niels Jønsson i 1903.

Fem år efter, at Niels Jønsson Granat var kommet til Haverslev, ankom den tidligere omtalte lillebror, Olof Jønsson Granat, til Thorstedlund, november 1873. Han fik ansættelse som tjenestekarl, og ifølge kirkebogen ankom han fra Sverige, hvor han var afmeldt 27.10.1873. Sammen med en 23-årig svensker Johan O. Olausson tilmeldte han sig sognet.

Olof Jønsson Granat forelskede sig i en ung dansk pige Ane Nielsen, der tjente på Thorstedlund i 1874. Hun var fra Hjeds, født 02.04.1851 i Ravnkilde. Kærligheden fik følger, og Olof blev udlagt som barnefader for Anes datter, der blev født i Hjeds 22.03.1875. Barnet fik navnet Josefine Bernhardine Olufsen (samme fornavne som kusinen, født en måned tidligere). Olof og Ane giftede sig i Veggerby kirke 15. januar 1876. Sandsynligvis bosatte det unge ægtepar sig i Hestehaven ved Thorstedlund lige efter giftermålet, for en søn, Niels Peter Jønsson Granat, blev født her 16.09.1877. Olof arbejdede i skoven ved Thorstedlund og Nørlund.

Hestehalehus/Hestehavehus, hvor Ane og Olof Jønsson Granat boede. (Foto: John Granat).

Ved folketællingen i 1880 boede den lille familie i et hus i Bitte Hjeds, og Olof var daglejer. Kort tid efter flyttede familien til Hestehalehus/Hestehavehus i Ravnkilde sogn. Her kom en lille pige til verden, 12.06.1883. Hun blev døbt Martine Caroline Granat, og Olof kaldes nu husmand. Han arbejdede både i skoven og på selve Nør-lund, hvor han arbejdede ved en tærskemaskine. En del af lønnen var brændsel, og han blev tilkendt en dusør på 4 Rigsdaler, men i hvilken anledning vides ikke.

Ulykken ramte den lille familie, da Olof døde 01.08.1884 – kun 39 år gammel. Han omkom i skoven, og det er ikke utænkeligt, at han var ude for en ulykke. Ane blev alene med tre børn i alderen 1-9 år. De blev sat i pleje hos Anes søskende, henholdsvis i Hjeds og Veggerby, for Ane måtte ud at tjene på gårdene. Femten år efter at Olof døde (1899), giftede Ane sig med Jens Ferdinand Pepper i Kongerslev. Hun døde, 77 år gammel, i 1928.

Fik brødrene Niels og Olof Jønsson Granat deres ønsker om en bedre fremtid indfriet? Niels udvandrede til USA, så han har næppe fået sine ønsker indfriet i Danmark. At Olof skulle forlade kone og børn i så ung en alder har næppe været i hans tanker. Et præg har han dog sat på Himmerland i kraft af sine mange efterkommere.

Noter:

Martine Caroline Granat, født 12.06.1883. I pleje hos moderens bror Niels Nielsen Vinter i Hjeds

(1890). Gift 16.11.1901 i Årestrup kirke med Anton Nielsen.

Niels Peter Jønsson Granat, født 22.03.1875. Var i pleje hos moderens søster Kirsten Nielsen og hendes mand Poul Sørensen i Åstrup i Veggerby sogn. Blev gift 05.10.1901 i Sdr. Kongerslev kirke med Ane Marie Pedersen /Jensen fra Øster Hornum. Død 01.06.1918 i Øster Hornum.

Josefine Bernhardine Olufsen, født 22.03.1875. I pleje i Veggerby præstegård og senere hos Kristen Kristensen i Hjeds. Gift 1899 i Sdr. Kongerslev kirke med Søren Christian Nielsen.

Ane Nielsen, født 02.04.1851 i Ravnkilde. Gift første gang med Olof Jønsson Granat. Gift anden gang 26.08.1899 i Sdr. Kongerslev kirke med Jens Ferdinand Pepper. Død 27.07.1928 i Sdr. Kongerslev.

Kilder:

Immigrantmuseum, Demografisk Databas Södra Sverige, ddss.nu, Grete Szklany, Buderup og Skørping sognes kirkebøger. Folketælling i Skørping 1870, 1880, 1890, 1901. Udvandrerdata-basen på internettet samt arkivalier vedr. Søndre Lejehus på Spillemandsmuseet i Rebild. Haverslev kirkebog 1847-74, 1875-88, Ravnkilde kirkebog 1866-91, Årestrup kirkebog 1870-86, Veggerby kirkebog 1858-79 og 1877-91. Folketælling i Haverslev 1870, 1880, 1890, Veggerby 1880, Øster Hornum 1901 samt John Granats slægtsbog.

STØT MUSEET

Vi behøver de lokales støtte - til vores fremtid

BLIV MEDLEM AF

SPILEMANDS – JAGT OG SKOVBRUGSMUSEET

KONTINGENT FOR 2016:

ENKELTPERSONER 100 KR. PAR 150 KR.

*Du får årsskrift, kalender og gratis adgang til museet på hverdage
(dog ikke ved særarrangementer)*

Nyt tilbud til erhvervslivet – et firmamedlemskab

Spillemands – Jagt og Skovbrugsmuseet ønsker gerne at styrke kontakten mellem museet og det lokale erhvervsliv, og derfor tilbyder vi nu som noget helt nyt et firma-medlemskab med store fordele.

Opbakningen fra virksomheder i området er af uvurderlig betydning for museet, samtidig med at museet har en række tilbud som lokale virksomheder kan have glæde af. Erhvervsmedlemskabet af museumsforeningen koster 500 kr. og giver en række fordele:

• Gratis adgang til museet for 2 personer• Gratis adgang for 2 personer ved særarrangementer såsom: Levendegørelses/ håndværksdage, Inspirationsdag med Rebild Uldlaug, Julestue og Søndagsdans med Rebild Spillemandene	• Firmaet modtager 4 eksemplarer af museets årsskrift samt aktuelle nyhedsbreve på mail• Tag dine gæster med på museum for halv pris• Bidrag over 500 kr. er fradragsberettigede

MUSEET FORMIDLER OG TILBYDER

• Faste udstillinger omkring vores fagområder: Musikken, skoven og jagten• Særudstillinger om specielle emner: P.t. udstillinger om Egholmborgen, Rebildsølvskatten, Fru-erhøjstenen og Juelstruphornet, et lokalt fund fra jernalderen	• Foredrag og guidede ture• Kaffe, kage, is og souvenirs i vores velassorterede museumscafé

ET MUSEUM HVOR DER SKER NOGET

• Levende aktiviteter året rundt• Familiedans og søndagsdans• Oplev Rebildspillemandene hver søndag• Levendegørelse af håndværk og husflid• Tradition og fornyelse	• Aktivitetsdage i sommerferien• Mulighed for selv at forme og skabe• Et savværk, hvor der flere gange årligt er familiearrangementer• En uregerlig nisse, der dukker op hvert år til Julestuen

VÆR STOLT AF HVOR DU KOMMER FRA - VIS DIN FORTID TIL DIN FREMTID

To lørdage har været afsat til fremvisning af patchwork

Tre generationer ved åbningen af "Nye Horisonter"

Familedans

Hjemmelavet legetøj

Fra turen til Egholm 1. juni

Birthe Marie Hvirvelkær demonstrerer bogbinding.

Familedans

Fra julestuen

Annonce for onsdagsholdet